

Ks. Józef RAPACZ

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

ŚWIĘCENIA JAKO PRZESZKODA DO ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

Kryzys wartości, jaki pojawił się we współczesnym świecie powoduje, że często zostaje zachwiana moralna postawa człowieka. Fakt ten można zaobserwować w różnych dziedzinach życia człowieka, np. w zwiększającej się liczbie rozwodów małżeńskich. Widać to również w niektórych przypadkach odnośnie duchownych, którzy proszą Stolicę Apostolską o zwolnienie z przeszkody wynikającej ze święceń.

Przeszkoda święceń, według nowego *Kodeksu prawa kanonicznego*, jest jedną z dwunastu przeszkód zrywających do małżeństwa. Przyjęcie któregoś ze stopni święceń zobowiązuje do zachowania celibatu. Świadome i dobrowolne zobowiązanie się wobec Boga i wspólnoty do celibatu na całe życie, należy traktować, nie tyle jako nakaz prawny Kościoła, ale jako szczególny dar Boży (por. DFK 10). Faktycznie, w powszechnym odczuciu wiernych, ci, którzy przyjęli sakrament kapłaństwa winni, bardziej niż małżonkowie, dotrzymać raz złożone przyrzeczenie. Pokonywanie trudności, związanych czy to z życiem małżeńskim czy kapłańskim i rozwiązywanie ich w duchu Ewangelii świadczy o wierności słowu danemu Chrystusowi, Kościołowi i drugiemu człowiekowi. Ukazuje też autentyczną wierność powołaniu chrześcijańskiemu, które w tym przypadku realizuje się na drodze małżeńskiej czy kapłańskiej.

Dlatego wydaje się ważną i pożyteczną rzeczą przedstawić temat przeszkody wynikającej ze święceń dla lepszego zrozumienia powołania kapłańskiego a pośrednio także małżeńskiego.

POWSTANIE PRZESZKODY ŚWIĘCEŃ

Rys historyczny

Jak już wyżej zostało zaznaczone wśród przeszkód zrywających, a zatem tych, które powodują nieważność małżeństwa nowy *Kodeks prawa kanonicznego* wymienia także *święcenia*. W kan. 1087 prawodawca

stwierdza: „Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy otrzymali święcenia”¹.

W pierwszych trzech wiekach przeszkoda święceń jako taka nie istniała. Opierając się na nauczaniu Św. Pawła możemy zauważyć dwie różne drogi, co do osób przyjmujących święcenia. Pierwsza ukazuje nam kapłana jako męża jednej żony, który potrafi mądrze zarządzać domem, jest poważany, uczciwy (por. 1 Tm. 3, 2–4). Druga przedstawia nam obraz kapłana, który powinien troszczyć się o sprawy Pana tutaj na ziemi, a będąc żonaty traci wiele sił i energii na sprawy osobiste (por. 1 Kor. 7, 32–33). Dlatego według Św. Pawła byłoby lepiej, gdyby duchowni nie żenili się; a za wzór stawia samego siebie: „Pragnąłbym, aby wszyscy byli jak i ja [...]. Tym zaś, którzy nie wstąpili w związki małżeńskie, oraz tym, którzy już owdowieli, mówię: dobrze będzie, jeśli pozostaną jak i ja” (1Kor 7, 7–8). Można stwierdzić, że nie na mocy prawa o zachowaniu celibatu, lecz raczej przez wskazania św. Pawła wielu diakonów, kapłanów i biskupów zachowywało celibat².

Pierwsze prawo pisane, które zabraniało biskupom, prezbiterom i diakonom pożycia małżeńskiego, pojawiło się na synodzie w Elwirze około 300 roku. Wymagania, jakie zostały postawione duchownym na tym synodzie, zawarto w dwóch kanonach. W kanonie 27. tego synodu czytamy:

Niech biskup lub jakikolwiek inny duchowny trzyma przy sobie co najwyżej rodzoną siostrę lub córkę poświęconą Bogu, żadnej zaś obcej niewiasty. Takie jest zarządzenie synodu³.

W kanonie 33. synod jeszcze mocniej podkreślił sankcje czekające duchownych, którzy nie będą przestrzegać prawa:

Synod zabrania stanowczo, aby biskupi, kapłani i diakoni oraz wszyscy duchowni będący w służbie ołtarza współżyli z żonami swoimi i mieli dzieci. Kto by zaś to czynił, powinien być pozbawiony godności duchownej⁴.

Prawo partykularne, dotyczące bezżeństwa osób duchownych, zyskiwało sobie coraz większe poparcie na innych soborach. W V wieku istniało już prawo zobowiązujące do zachowania celibatu duchownych,

¹ Należy pamiętać, że przepis ten dotyczy tych, którzy należą do Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego. Kan. 1 nowego *Kodeksu prawa kanonicznego* wyraźnie stwierdza: „Kanyony tego Kodeksu dotyczą jedynie Kościoła łacińskiego”.

² Por. S. B i s k u p s k i, *Prawo małżeńskie Kościoła rzymsko-katolickiego*, t. 1, Warszawa 1956, s. 198.

³ Por. *Breviarium fidei, Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Poznań 1988, s. 469 (532).

⁴ Por. tamże, s. 469 (533).

a papież Leon Wielki zobowiązał również subdiakonów do zachowania tego prawa⁵. Należy jednak podkreślić, że zakaz, który obowiązywał wówczas duchownych do zachowania bezżeństwa nie miał takiej samej mocy prawnej co przeszkoda małżeńska. Zawarte przez duchownych małżeństwo wprawdzie było niegodziwe, ale ważne⁶.

Przyjmuje się, że na soborze laterańskim II (1139) uznano, iż święcenia wyższe stanowią przeszkodę zrywającą do zawarcia małżeństwa⁷. Ojcowie soborowi podkreślili:

Aby prawo wstrzemięźliwości i czystości, które podoba się Bogu w osobach we wszystkich stopniach święceń, mogło się rozwijać: biskupi, prezbiterzy, diakoni, subdiakoni, kanonicy regularni, mnisi a także bracia po ślubach uroczystych, którzy się ośmielili złączyć z żoną przestąpiwszy święte postanowienia, zostali oddzieleni. W ten sposób utrzymywane stosunki sprzeciwiają się bowiem przepisom kościelnym – stąd nie uznajemy ich związku za małżeństwo⁸.

To postanowienie potwierdził sobór trydencki w kanonie 9:

Jeśli ktoś twierdzi, że klerycy po święceniach lub zakonnicy po uroczystym ślubie czystości mogą zawrzeć małżeństwo, a zawarte jest ważne, mimo zakazu prawa kościelnego lub ślubu, że twierdzenie przeciwne nie jest niczym innym, jak potępieniem małżeństwa, że wszyscy mają zawierać małżeństwo, którzy nie czują, iż mają dar czystości (choćby ją ślubowali) – niech będzie wyklęty. Albowiem Bóg nie odmawia łaski tym, co szczerze o nią proszą i „nie dopuści kusić nas ponad to, co możemy” (1 Kor 10, 13)⁹.

Sobór watykański II w dekrecie *Presbyterorum ordinis* w odniesieniu do celibatu naucza:

Z tych racji, opartych na tajemnicy Chrystusa i Jego posłannictwie, celibat, który początkowo zalecano kapłanom, został później w Kościele łacińskim przez prawo nałożony wszystkim mającym otrzymać święcenia kapłańskie. Święty ten Sobór ponownie uznaje i potwierdza to zarządzenie w stosunku do tych, którzy są przeznaczeni do prezbiteratu, ufając w Duchu Świętym, że dar celibatu jako odpowiadający kapłaństwu Nowego Te-

⁵ Por. S. Biskupski, *Prawo małżeńskie...*, s. 199.

⁶ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 3, Olsztyn 1996, s. 136.

⁷ Por. tamże.

⁸ „Ut autem lex continentiae et Deo placens mundicia in ecclesiasticis personis et sacris ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares canonici et monachi atque conversi professi, qui sacrum transgredientes propositum uxores sibi copulare praesumpserint, separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractum, matrimonium non esse censemus” (*Conciliorum oecumenicorum decreta*, cura di Giuseppe Alberigo, Giuseppe L. Dossetti Perikles, P. Joannou Claudio Leonardi, Paolo Prodi, *edizione bilingue*, Bologna 1991, s. 198).

⁹ *Breviarium fidei...*, s. 505 (604).

stamentu jest wielkodusznie udzielony przez Ojca, jeśli tylko ci, którzy uczestniczą w kapłaństwie Chrystusa przez sakrament kapłaństwa, a także cały Kościół pokornie i wytrwale ten dar wypraszają (DK 16).

Według nowego *Kodeksu prawa kanonicznego*, jak zostało to wskazane wcześniej (por. kan. 1087), przeszkodą do małżeństwa jest dotknięty każdy, kto przyjął święcenia. „Święceniami są: biskupstwo, prezbiterat i diakonat” (kan. 1009 § 1). Przyjęcie któregoś z tych stopni święceń stanowi odrębne źródło przeszkody małżeńskiej. Można zatem stwierdzić, że Kościół, ustanawiając tę przeszkodę małżeńską, pragnie podkreślić wartość sakramentu kapłaństwa, który w Kościele łacińskim wiąże się z przyjęciem celibatu (por. DK 16). Podejmowany celibat na wzór Chrystusa jest darem Ojca, znakiem wolności, dzięki któremu kapłan oddaje całe swoje życie dla zbawienia innych, oraz do poświęcenia się Bogu sercem niepodzielnym (por. DK 16). Już święty Paweł w Liście do Koryntian zachęca duchownych do takiego wyboru: „Chciałbym, żebyście byli wolni od utrapień. Człowiek bezżenny troszczy się o sprawy Pana, o to, jak by się przypodobać Panu. Ten zaś kto wstąpił w związek małżeński, zabiega o sprawy świata, o to, jak by się przypodobać żonie” (1 Kor. 7, 32–33).

Ojciec święty Jan Paweł II, pisząc o sakramencie kapłaństwa stwierdza, że „każdy chrześcijanin, zamierzając przyjąć sakrament kapłaństwa zobowiązuje się do podjęcia celibatu z pełną świadomością i dobrowolnością po wieloletnim przygotowaniu i wieloletnim namyśle oraz rzetelnej modlitwie. Decyduje się na życie w celibacie wówczas, gdy nabierze gruntownego przeświadczenia, że Chrystus udziela mu tego „daru” dla dobra Kościoła i posługi bliźnim. I wtedy dopiero zobowiązuje się do jego zachowania nie tylko mocą prawa ustanowionego przez Kościół, lecz także mocą jak najbardziej osobowej odpowiedzialności”¹⁰. Papież pragnie podkreślić wierność danego słowa, a zarazem obowiązek płynący z przyjęcia sakramentu święceń.

WAŻNOŚĆ ŚWIĘCEŃ

Do zaistnienia przeszkody zrywającej przez przyjęcie święceń wymagane jest, aby były one ważne. Stąd rodzi się pytanie, jakie wymogi muszą być spełnione po stronie kandydata i szafarza, aby święcenia były ważne.

¹⁰ Jan Paweł II, *Do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 1979 roku* (9), [w:] *Enchiridion Vaticanum*, t. 6, Bologna 1990, s. 927 (nr 1315).

1. Wymogi stawiane kandydatom do święceń:

1.1. „Święcenia ważnie przyjmuje tylko m ę ż c z y z n a ...” (kan. 1024).

Katechizm Kościoła katolickiego tłumaczy ten wymóg faktem, że Jezus, kiedy ustanawiał kolegium dwunastu apostołów, powołał do siebie tylko mężczyzn i również oni tak czynili, wybierając współpracowników. Dlatego Kościół czuje się zobowiązany tym wyborem, którego dokonał sam Jezus Chrystus (por. KKK 1577).

W XVI wieku pewne wspólnoty, które odłączyły się od Stolicy Rzymskiej, dopuściły kobiety do sprawowania posługi pasterskiej na równi z mężczyznami¹¹. Spowodowało to, że niektóre wspólnoty chrześcijańskie dzisiaj domagają się dla kobiet szerszego dostępu do sprawowania funkcji kościelnych¹².

Kongregacja Nauki Wiary zajęła w tej sprawie jasne stanowisko przypominając, że „Kościół, pragnąc pozostać wierny przykładowi Pana, uważa, że nie jest upoważniony dopuszczać kobiet do święceń kapłańskich¹³. Jan Paweł II w liście apostolskim *Ordinatio sacerdotalis* (22 V 1994) przypomina, że święcenia są zastrzeżone wyłącznie mężczyznom:

Aby zatem usunąć wszelką wątpliwość w sprawie tak wielkiej wagi, która dotyczy samego Boskiego ustanowienia Kościoła, mocą mojego urzędu utwierdzania braci (por. Łk 22, 32) oświadczam, że Kościół nie ma żadnej władzy udzielania święceń kapłańskich kobietom oraz że orzeczenie to powinno być przez wszystkich wiernych Kościoła uznane za ostateczne¹⁴.

1.2. „Święcenia ważnie przyjmuje tylko mężczyzna o c h r z c z o n y” (kan. 1024).

Wymóg chrztu św. do ważnego przyjęcia święceń wynika z ogólnej zasady: „Nikt nie może być ważnie dopuszczony do innych sakramentów, dopóki nie przyjął chrztu” (kan. 842 § 1).

1.3. „Wyświęcić można tylko tego, kto cieszy się n a l e ż y t ą w o l n o ś c i ą” (kan. 1026).

Ta należyta wolność do przyjęcia święceń wyraża się w sposób szczególny w odpowiedniej intencji po stronie kandydata. Intencja powinna

¹¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja „Inter insigniores” w sprawie dopuszczania kobiet do posługi kapłańskiej* (15 X 1976), [w:] *Enchiridion Vaticanum*, t. 5, Bologna 1990, s. 1395 (nr 2113).

¹² Por. tamże.

¹³ Tamże, s. 1397 (nr 2114).

¹⁴ Jan Paweł II, *List Apostolski „Ordinatio sacerdotalis” o udzieleniu święceń kapłańskich wyłącznie mężczyznom*, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 15:1994 nr 4, s. 8.

być przynajmniej *habitualna*, czyli taka, która była kiedyś zbudzona i nie została odwołana¹⁵. Kandydat zaś, który został pozbawiony *habitualnie* używania rozumu, może być ważnie wyświęcony, jeżeli wcześniej – w okresie pełnej świadomości – wyraził taką intencję; natomiast jeśli takiej intencji nie posiadał, to nie można go ważnie wyświęcić¹⁶.

Kandydata, który ma przyjąć święcenia „nie wolno zmuszać do przyjęcia święceń w jakikolwiek sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny, ani kanonicznie odpowiedniego odwołać od ich przyjęcia” (kan. 1026). Prawodawca kościelny bardzo mocno podkreśla, że każdy wierny ma prawo do swobodnego wyboru swojego stanu życia (kan. 219). Nikt nie może ingerować w obieranie stanu drugiego człowieka; byłoby to ingerowanie w jego prawo do wolności. Szczególnie jest to ważne w wyborze stanu duchownego: kandydat, będąc uświadomiony o obowiązkach względem Kościoła, sam winien podjąć w sposób wolny taką decyzję¹⁷.

Jeżeli kandydat przyjął święcenia pod przymusem fizycznym pochodzącym z zewnątrz, któremu nie mógł się oprzeć, święcenia uważa się za nieważne. Akt ten z samego prawa jest nieważny, pozbawiony wszelkich skutków prawnych (kan. 125 § 1). Natomiast święcenia przyjęte pod naciskiem fizycznym, któremu można się oprzeć, są uważane za ważne¹⁸. Udzielenie święceń kandydatowi, który jest w stanie śpiączki lub upojeniu, uważa się za nieważne, jeśli wcześniej nie okazał intencji przyjęcia święceń¹⁹.

Święcenia przyjęte pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni, a także na skutek podstępów są ważne, jeżeli dana osoba wyraziła zgodę i nie była pozbawiona używania rozumu (por. kan. 125 § 2). Jeśli zabrakło tych ostatnich warunków, czyli zgody i używania rozumu, to święcenia są nieważne. Nieważnie przyjęte są święcenia również wtedy, gdy zaszedł błąd co do istoty tego aktu lub do jego przymiotu, który jest bezwzględnie wymagany (por. kan. 126).

Wszystkie te wymienione warunki co do ważności święceń, dotyczą każdego ze stopni święceń. Wypełnienie ich gwarantuje ważność przyjętych święceń, co stanowi istotę do zaistnienia zrywającej przeszkody małżeńskiej.

¹⁵ Por. P. H e m p e r e k, *Święcenia*, [w:] *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983*, t. 3, Lublin 1986, s. 195.

¹⁶ Por. tamże, s. 195.

¹⁷ Por. T. P a w ł u k, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła I*, t. 2, Olsztyn 1987, s. 431.

¹⁸ Por. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 1, Warszawa 1985, s. 234.

¹⁹ Por. P. H e m p e r e k, *Święcenia...*, s. 196.

2. Wymogi po stronie szafarza święceń.

W kan. 1012 prawodawca podaje ogólną zasadę, według której „szafarzem święceń jest biskup konsekrowany”. Zasada ta odnosi się do wszystkich święceń, a zatem do diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa. Władzę tę otrzymuje się przez przyjęcie święceń biskupich, czyli wraz z konsekracją biskupią. Dlatego nawet biskup, który nie utrzymuje łączności z kolegium biskupów i jego głową (biskupem rzymskim), ważne udziela święceń (choć w tym przypadku niegodziwie). Do godziwego udzielenia święceń wymaga się, aby biskup był do tego uprawniony lub specjalnym aktem prawnym upoważniony²⁰.

2.1. Święcenia diakonatu.

Diakoniat jest najniższym stopniem, przez który wierni świeccy wchodzi w stan duchowny. Dlatego też przysługują im takie same uprawnienia jak pozostałym duchownym, z rozróżnieniem tych praw, które przysługują poszczególnym stopniom święceń²¹.

Do ważności święceń wymagane jest, aby biskup w czasie święceń zachował przepisy co do materii i formy. Przy diakonacie materią jest włożenie rąk przez biskupa, a formę stanowią słowa o następującej treści: „Prosimy Cię, Panie, ześlij na nich Ducha Świętego, aby ich umocnił siedmiorakim darem Twojej łaski do wiernego spełniania ich służby”²². Należy zaznaczyć, że po Soborze Watykańskim II, nawiązując do pierwszych wieków chrześcijaństwa, można mówić o diakonacie jako etapie przejściowym do święceń kapłańskich oraz o diakonacie stałym.

Przed przyjęciem święceń diakonatu kandydaci, którzy pragną przyjąć diakonat, powinni publicznie wobec Boga i Kościoła oświadczyć, że podjęli obowiązek celibatu lub złożyć śluby wieczyste (por. kan. 1037; DK 16). Oświadczenie to stanowi część obrzędu święceń diakonatu²³. Spod prawa celibatu są wyjęci żonaci kandydaci do diakonatu stałego

²⁰ Por. tamże, s. 187.

²¹ Por. L. K a l i Ń s k i, *Stały diakonat w Kościele zachodnim po soborze Watykańskim II*, „Prawo Kanoniczne” 13:1970 nr 3–4, s. 175.

²² *Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów i przyjęcie kandydatów do diakonatu i kapłaństwa oraz obrzędy święceń diakonów, kapłanów i biskupa*, Warszawa 1977, s. 31.

²³ W obrzędzie święceń diakonatu biskup stawia pytanie kandydatom: „A zatem pytam każdego z was: Czy przyrzekasz wobec Boga i Kościoła, na znak duchowego oddania się Chrystusowi Panu, zachowywać celibat ze względu na królestwo niebieskie, służąc Bogu i ludziom?” (*Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów...*, s. 21–22).

(por. kan. 1042 n. 1), ale po śmierci żony są oni niezdolni do ponownego zawarcia związku małżeńskiego²⁴.

Wszyscy ci, którzy spełnili te wymagania i otrzymali święcenia diakonatu są niezdolni do zawarcia małżeństwa (kan. 1087). Prawodawca kościelny postanawia, że duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne, z mocy prawa traci urząd kościelny (kan. 194 § 1, 3), podlega surowym sankcjom karnym (por. kan. 1394 § 1) oraz ciąga nieprawidłowości do przyjęcia i wykonywania święceń (por. kan. 1041, 3; 1044 § 1, 3).

2.2. Święcenia prezbiteratu i episkopatu.

Kolejnymi stopniami w hierarchii święceń są prezbiterat i episkopat. Kandydaci, przyjmując święcenia prezbiteratu, stają się współpracownikami biskupów, z którymi związani są „godnością kapłańską” (KK 28)²⁵. Natomiast przez konsekrację biskupią kapłani otrzymują pełnię kapłaństwa (KK 21)²⁶. Przyjmując jeden z tych stopni, duchowni zobowiązani są do zachowywania celibatu, „który jest szczególnym darem Bożym” (kan. 277 § 1). Obowiązek, który został nałożony przez prawo Kościoła łacińskiego na przyjmujących święcenia uniemożliwia ważne zawieranie małżeństwa przez duchownego.

Jak przy diakonacie, tak i przy święceniach prezbiteratu i episkopatu wymaga się, aby święceń udzielał biskup konsekrowany zachowując materię i formę sakramentu²⁷. Materię święceń prezbiteratu stanowi włożenie

²⁴ Por. P a w e ł V I, *Motu proprio „Ad pascendum” o diakonacie w Kościele łacińskim* (15 VIII 1972), [w:] *Enchiridion Vaticanum*, t. 4, Bologna 1991, s. 1129–1131 (nr 1788).

²⁵ „Prezbiterzy choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonywaniu swojej władzy zależni są od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa najwyższego i wiekuistego Kapłana (Hbr 5, 1–10; 7, 24; 9, 11–28), wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu” (KK 28). Natomiast w *Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów* czytamy: „Obowiązek posługi biskupiej został zlecony w stopniu podporządkowanym prezbiterom, aby ustanowieni w stanie kapłańskim, byli współpracownikami stanu biskupiego” (DK 2).

²⁶ „Sobór święty uczy, że przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu kapłaństwa, która zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w wypowiedziach świętych Ojców nazywana jest najwyższym kapłaństwem, bądź pełnią świętego posługiwania” (KK 21).

²⁷ Święceń prezbiteratu udziela biskup konsekrowany tej diecezji, do której kandydat został inkardynowany przez diakonat (por. kan. 1012, 1016). Inny biskup może udzielić święceń pod warunkiem, że otrzyma dymisorię od biskupa, któremu podlega kandydat (por. kan. 1015). Natomiast święceń biskupich udziela biskup, który otrzymał takie zlecenie, wraz z dwoma biskupami współkonsekrującymi, chyba że Stolica Apostolska udzieliła dyspensy i wystarczy wówczas tylko jeden biskup (por. kan. 1013; 1014). Zaleca się, aby „razem z nimi

rąk biskupa na kandydata. Natomiast formą są tu następujące słowa wypowiedziane przez biskupa: „Prosimy Cię, Ojczy wszechmogący, daj tym sługom swoim godność prezbiteratu; odnów w ich sercach ducha świętości, aby od Ciebie otrzymali urząd kapłański i przykładem swojego postępowania pociągnęli innych do poprawy obyczajów”²⁸.

Przy konsekracji biskupiej materię stanowi włożenie rąk przez biskupów konsekrujących lub przez głównego konsekratora. Formę stanowią słowa: „Teraz, Boże, wylej na tego wybranego tę moc, która od Ciebie pochodzi, Ducha Świętego, którego udzieliłeś umiłowanemu Synowi Twojemu Jezusowi Chrystusowi, On zaś dał go Świętym Apostołom, którzy w różnych miejscach ustanowili Kościół jako Twoją świątynię, na nieustanną cześć i chwałę Twojego imienia”²⁹. Ważność święceń jest gwarantem istnienia przeszkody zrywającej do małżeństwa. Ważne przyjęcie święceń przez kandydatów uniemożliwia więc zawieranie związku małżeńskiego.

CZYNNOŚCI FORMALNE WYMAGANE DO UZYSKANIA DYSPENSY OD PRZESZKODY ŚWIĘCEŃ

Papież Jan Paweł II w Liście do kapłanów całego Kościoła wyklucza podejście traktujące dyspensę jako prawo, które ma być udzielane przez Kościół każdemu proszącemu kapłanowi, bez jakichkolwiek ograniczeń. Zauważa on, że kapłan przez przygotowanie zdecydował się ofiarować siebie na służbę Bogu i całemu Ludowi Bożemu, który oczekuje od niego wytrwania pomimo trudności i wypełnienia złożonej obietnicy. Papież również zwraca uwagę, aby nie rozumieć udzielenia dyspensy od celibatu jedynie w kategorii „interwencji administracyjnej”, ponieważ dotyka ona głęboko sumienia i człowieczeństwa proszącego³⁰. Należy zatem widzieć tutaj zarówno dobro proszącego, który jest przekonany, że jest to ostateczne rozwiązanie jego problemu jak i dobro Kościoła, któremu kapłan złożył pragnienie służenia do końca pomimo różnych trudności. Dlatego przy podejmowaniu decyzji o zwolnieniu z celibatu należy wziąć pod uwagę wiele aspektów, które wzajemnie się warunkują³¹.

konsekrowali elekta wszyscy obecni biskupi” (kan. 1014). Wspomniane przepisy wymagane są do godziwości święceń.

²⁸ *Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów...*, s. 47.

²⁹ Tamże, s. 60–61.

³⁰ Por. Jan Paweł II, *Do wszystkich kapłanów...*, 1315–1316.

³¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Per litteras ad universos (De dispensatione a sacerdotali celibatu) oraz Ordinarius competens (Normae procedurales)* (14 październik 1980), [w:] *Enchiridion Vaticanum*, t. 7, Bologna 1990, s. 550–566 (nr 574), 552–554.

1. Władza dyspensowania od święceń

Przypomnijmy, że *Kodeks prawa kanonicznego* przez dyspensę rozumie: „rozluźnienie prawa czysto kościelnego w poszczególnym wypadku” (kan. 85). Tym, który ma pełną władzę rozluźnienia prawa kościelnego dotyczącego święceń i udzielenia dyspensy od celibatu jest biskup rzymski (por. kan. 291). Tylko papież jako namiestnik Chrystusa na ziemi, po wysłuchaniu opinii Kongregacji na temat prośby i po zapoznaniu się z przyczynami, posiada kompetencje udzielenia dyspensy od święceń.

Należy zaznaczyć, że w niebezpieczeństwie śmierci ordynariusz miejsca może dyspensować tylko od święceń diakonatu (kan. 1079 § 1). Według tego kanonu, „w tych samych okolicznościach, o jakich w § 1, ale tylko w wypadkach, w których nie można się odnieść nawet do miejscowego ordynariusza, taką samą władzę dyspensowania posiada proboszcz, szafarz odpowiednio delegowany, a także kapłan lub diakon, asystujący przy zawieraniu małżeństwa zgodnie z kan. 1116 § 2” (według formy nadzwyczajnej) (kan. 1079 § 2).

2. Przyczyny wymagane do uzyskania dyspensy.

Jedną z przyczyn, która powoduje ewentualną możliwość uzyskania dyspensy od stanu kapłańskiego, a w szczególności od celibatu, jest porzucenie życia kapłańskiego. To porzucenie życia kapłańskiego czy zakonnego jest rozpatrywane w dwóch kwestiach: czasu i możliwości powrotu³². Czas, który upłynął od porzucenia życia kapłańskiego, jest w tej kwestii bardzo ważnym argumentem do uzyskania dyspensy. Odnosnie do kapłana, który niedawno porzucił swój stan, Paweł VI w encyklice *Sacerdotalis celibatus* pisze:

Matka Kościół ze szczególną troskliwością rozważa sytuację tych kapłanów jeszcze młodych, którzy chociaż podjęli służbę kapłańską z wielką żarliwością duszy i pilnym staraniem, potem jednak w gorliwym wypełnianiu świętych obowiązków ulegli w jakiejś mierze rozpacz, wątpieniu, żądzy czy szaleństwu. Dlatego zwłaszcza w obecnych okolicznościach Kościół uważa, że należy podjąć wszelkie usiłowania, aby przez perswazję przywieść chwiejącego się i upadającego brata do spokoju duszy, do ufności, do pokuty i do podjęcia pierwotnej gorliwości” (SC, n. 87)³³.

Papież, zwracając się do wszystkich odpowiedzialnych za kapłanów, uczuła ich, aby starali się pomóc kapłanom powrócić do stanu duchownego, by ci dalej mogli pełnić posługę wobec ludu.

³² Por. tamże, s. 554–556 (nr 576).

³³ Paweł VI, Encyklika *Sacerdotalis celibatus* (SC), „Acta Apostolicae Sedis” 59:1967, s. 651–697; por. Paweł VI, *Kapłaństwo dzisiaj. Wybór przemówień*, Poznań–Warszawa 1978.

Możliwość ponownego powrotu do stanu duchowego kapłanów, którzy go opuścili, zależy od sytuacji, w której aktualnie znajdują się. Jeżeli będąc w świecie prowadzili życie nienaganne, to po odbyciu pokuty mają możliwość powrotu do stanu duchowego (por. S.C. 87). W sytuacji zaś kapłanów, którzy zawarli związek małżeński cywilny, droga powrotu do kapłaństwa jest zamknięta i w tych okolicznościach mogą prosić o udzielenie dyspensy (por. kan. 1394). Otrzymanie dyspensy pozwoli im na uregulowanie prawne swojej sytuacji wobec Kościoła i pełniejsze życie sakramentami.

Kolejną bardzo ważną przyczyną do udzielenia dyspensy od celibatu jest brak należytej wolności podczas przyjmowania święceń³⁴. Nowy *Kodeks prawa kanonicznego* bardzo jasno mówi o konieczności istnienia wolności w decyzji przyjęcia święceń: „wyświęcić można tylko tego, kto cieszy się należyłą wolnością” (kan. 1026). Brak należytej wolności rozważany jest przy uzyskaniu dyspensy od celibatu wówczas, kiedy wynikał z zewnętrznego przymusu, któremu nie mógł się oprzeć przyjmujący święcenia, a zaistniał on w chwili święceń³⁵.

Następnym argumentem, który umożliwia staranie się o zwolnienia z celibatu jest brak należytej odpowiedzialności³⁶. Brak tej odpowiedzialności w wypełnianiu zadań, wyływających z przyjęcia święceń, jest wynikiem niewłaściwej formacji przygotowującego się, brakiem właściwego rozeznania przełożonych co do dojrzałości kandydata oraz chorobami uniemożliwiającymi mu wypełnienie tych zadań³⁷.

Pośród przyczyn, które umożliwiają staranie się o dyspensę z celibatu wymieniana jest też trwała niezdolność do życia w celibacie. Kongregacja Nauki Wiary stwierdza, że jeśli kompetentni przełożeni, odpowiedzialni za formację kandydata do kapłaństwa, nie mogli określić zdatności kandydata do prowadzenia życia w celibacie, fakt ten upoważnia proszącego do ubiegania się o dyspensę³⁸. Aby udowodnić istnienie takiej przyczyny, konieczne jest skorzystanie z pomocy odpowiednio przygotowanych do tego biegłych, którzy potwierdzą jej istnienie³⁹. Penitent zwracając się do Kongregacji Nauki Wiary o udzielenie dyspensy od celibatu, winien podać przynajmniej jedną z przyczyn, które zostały wyżej wymienione.

³⁴ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Per litteras...*, s. 554–556 (nr 576).

³⁵ Por. W. Kiwior, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego: kompetencja, tytuły prawne, procedura*, „Prawo Kanoniczne” 35:1992 nr 3–4, s. 164.

³⁶ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Per litteras...*, s. 554–556 (nr 576).

³⁷ W. Kiwior, *Dyspensa od celibatu...*, s. 164–165.

³⁸ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Per litteras...*, s. 554–556 (nr 576).

³⁹ Por. tamże, s. 562–564 (nr 583).

3. Wstępne postępowanie w sprawie dyspensy.

Aby proces postępowania w sprawie udzielenia dyspensy od celibatu mógł się rozpocząć, konieczne jest złożenie wniosku przez zainteresowanego. Kompetentną władzą do otrzymania takiego wniosku jest ordynariusz, albo wyższy przełożony, jeżeli zainteresowany jest członkiem kleryckiego instytutu zakonnego na prawach papieskich⁴⁰. Jeżeli wynikną okoliczności, że ordynariusz własny nie może tej sprawy prowadzić, to wówczas jest możliwość poproszenia ordynariusza miejsca o jej poprowadzenie⁴¹. Może zaistnieć także sytuacja, w której Kongregacja Nauki Wiary, dla słusznej przyczyny, wyznaczy innego ordynariusza do poprowadzenia sprawy o udzielenie dyspensy od celibatu⁴².

Ordynariusz, jak i wyższy przełożony, przed przyjęciem wniosku powinien dołożyć wszelkich starań, aby pomóc kapłanowi powrócić do stanu duchownego (SC 87). Pragnąc pomóc danemu kapłanowi można postarać się o przeniesienie go z miejsca, w którym w sposób szczególny jest narażony na niebezpieczeństwa prowadzące do porzucenia życia kapłańskiego. W zależności od sytuacji, w jakiej się znajduje, kapłan pragnący porzucić stan kapłański, swoją pomoc powinni mu oferować krewni, przyjaciele, lekarze, psychologowie, aby mu pomóc wrócić do stanu duchownego⁴³.

Jeżeli okaże się, że wszelkie próby podejmowane w kierunku powrotu do stanu kapłańskiego nie dały żadnego rezultatu, a kapłan dalej zwraca się z prośbą o dyspensę, należy podjąć odpowiednie czynności w zbieraniu dokumentów⁴⁴. Przede wszystkim prośba napisana przez kapłana ubiegającego się o zwolnienie z celibatu powinna być skierowana do Ojca Świętego. W swojej treści powinna zawierać oprócz imienia i nazwiska petenta, także dane ogólne oraz winny być ukazane, choćby w formie ogólnej, wydarzenia i przyczyny, na podstawie których zainteresowany opiera swoją prośbę o zwolnienie ze stanu duchownego i celibatu⁴⁵.

Po otrzymaniu takiej prośby ordynariusz, jak również wyższy przełożony, ma obowiązek rozstrzygnięcia, czy jest wystarczający powód do rozpoczęcia procesu, czy też nie. Jeżeli uzna, że należy zająć się tą sprawą, to powinien wydać pisemny dekret potwierdzający przyjęcie prośby i zarazem rozpoczęcie procesu (por. kan. 1505 § 1). Następnie ordyna-

⁴⁰ Tamże, s. 562 (nr 579).

⁴¹ Tamże, s. 562 (nr 580).

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże, s. 560 (nr 577).

⁴⁴ Tamże, s. 554–556 (nr 576).

⁴⁵ Tamże, s. 562 (nr 581).

riusz rozpatrzy kwestie wydania dekretu zwalniającego petenta ze wszelkich zadań związanych z przyjęciem święceń. W okolicznościach, kiedy wydanie takiego dekretu groziłoby powszechnym zgorzeniem w środowisku, gdzie pracował kapłan, oraz zniesławieniem jego dobrego imienia, ordynariusz może zaniechać wydania takiego dekretu⁴⁶.

Gdy petentem ubiegającym się o zwolnienie z celibatu jest zakonnik, to wówczas przełożony wyższy może zgodzić się, aby proszący mógł zamieszkać poza wspólnotą zakonną (por. kan. 665 § 1).

Kompetentną osobą do przeprowadzenia procesu w sprawie udzielenia dyspensy od celibatu jest instruktor, którym może być ordynariusz albo wyznaczony do tego zadania kapłan⁴⁷. W czasie przeprowadzania procesu musi być też obecny notariusz⁴⁸. Zadaniem notariusza będzie spisanie każdego przesłuchania, pytania, odpowiedzi oraz zaświadczenie swoim podpisem o prawdziwości przedstawionych akt sprawy. W wypadku, kiedy zabraknie podpisu notariusza pod aktami, uważa się je za nieważne (por. kan. 1437 § 1, 2). Do obowiązku notariusza należy też ponumerowanie każdej strony przez niego zapisanej (por. kan. 1472 § 1, 2). *Kodeks prawa kanonicznego*, wypowiadając się co do notariuszy, zwraca uwagę, aby osoby te cieszyły się dobrą opinią i nie budziły żadnych podejrzeń. Jeśli zaś chodzi o sprawy dotyczące kapłanów, zaleca się aby notariuszem był kapłan (por. kan. 483 § 2).

Przed rozpoczęciem sprawy instruktor, jak i notariusz, „powinni złożyć przysięgę, że należycie i wiernie wypełnią swoje zadanie” (kan. 1454). Każdego z nich obowiązuje ścisła tajemnica w sprawie procesu przez nich prowadzonego (por. kan. 1455 § 1, 2, 3).

4. Prawne przeprowadzenie procesu.

Po zaprzysiężeniu instruktora i notariusza, którzy stanowią prawowitą władzę do przeprowadzenia i zebrania potrzebnych dokumentów w sprawie udzielenia dyspensy od celibatu, rozpoczyna się właściwy proces. Pierwszym, który zostaje wezwany na przesłuchanie, jest sam zainteresowany, czyli kapłan proszący o dyspensę. Po złożeniu przysięgi co do prawdziwości swoich zeznań odpowiada w obecności instruktora i notariusza na pytania dotyczące bezpośrednio jego sprawy⁴⁹, a mianowicie:

⁴⁶ Tamże, s. 562 (nr 582).

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże, s. 564–566.

1. Imię i nazwisko.
2. Dzień, miesiąc, rok urodzenia, miejscowość i kraj.
3. Sytuacja ekonomiczna rodziców.
4. Dzień, miesiąc i rok pierwszej profesji.
5. Złożyłeś, w sposób szczery, przysięgę trwania w celibacie, przed subdiakonatem?
6. Dzień, miesiąc i rok święceń kapłańskich.
7. Szkoła średnia (np. mniejsze seminarium): ile lat?
8. Studia przed święceniami (filozofia i teologia): gdzie? ile lat?
9. Skończyłeś inne studia? jakie? gdzie? ile lat?
10. Rodzaj zaangażowania apostolskiego.
11. Obowiązki spełniane po święceniach.
12. Czy miałeś jakieś trudności w czasie nauki przed nowicjatem? Jakie?
13. W czasie nowicjatu?
14. Podczas studiów przed święceniami?
15. Po święceniach?
16. Jakie były motywy wyboru życia zakonnego i kapłańskiego?
17. Może wstąpiłeś do zakonu pod wpływem presji wywartej przez kogoś?
18. Co możesz powiedzieć o kompetencjach i sposobie postępowania przełożonych i wychowawców: (a) przed nowicjatem? (b) podczas nowicjatu? (c) po nowicjacie?
19. Może cierpiełeś na jakąś chorobę fizyczną czy psychiczną? Konsultowałeś się ze specjalistami lub lekarzami? Jaka była ich opinia? Masz jakieś zaświadczenie? Co zostało uczynione w tej sprawie?
20. Czy przed święceniami opuściłeś się w obowiązkach?
21. Czy przedstawiłeś swoje problemy: a) przełożonym? b) innym? Jaka była ich opinia?
22. Kiedy zdecydowałeś się na porzucenie życia zakonnego?
23. Czy jednocześnie postanowiłeś porzucić kapłaństwo?
24. Kiedy zdecydowanie opuściłeś wspólnotę zakonną?
25. Miałeś na to pozwolenie? Jakie?
26. (a) gdzie mieszkasz? u twojej rodziny? u innych? (b) wykonujesz jakiś zawód? (c) adres obecnego miejsca zamieszkania: ulica, numer, miasto.
27. Wstąpiłeś w cywilny związek małżeński? Współżyjesz z kobietą?
28. Miałeś potomstwo?
29. O co teraz prosisz: (a) w sprawie obowiązków zakonnych? (b) w sprawie obowiązków kapłańskich?
30. Jakie przedstawiasz motywy?
31. Czy twoja decyzja ma być uznana za definitywną?
32. Czy zostałeś poinformowany, że po otrzymaniu dyspensy od celibatu, nigdy nie będziesz mógł spełniać funkcji kapłańskich?
33. Czy oprócz udzielonych odpowiedzi masz coś do dodania?

Przy sporządzaniu takiego kwestionariusza muszą zostać uwzględnione następujące elementy:

1. Ogólne dane o petencie: czas i miejsce urodzenia, informacje o poprzednio prowadzonym życiu, wiadomości o rodzinie i pochodzeniu, obyczaje, studia, *scrutinia*, które poprzedziły udzielenie święceń, a także, jeśli petent jest zakonnikiem, złożenie ślubów; czas i miejsce święceń; *curriculum* posługi kapłańskiej; sytuacja prawna, w jakiej znajduje się na forum kościelnym i cywilnym oraz podobne informacje.

2. Przyczyny i okoliczności odstępstwa, a także okoliczności, które mogłyby korumpować przyjęcie obowiązków stanu duchownego⁵⁰.

Obowiązkiem notariusza jest szczegółowe zanotowanie każdej wypowiedzi, dlatego dopuszczone jest użycie magnetofonu do zarejestrowania wypowiedzi, pod warunkiem, że później odpowiedzi zostaną spisane i podpisane (por. kan. 1567 § 1, 2).

Pod koniec przesłuchania, gdy zostały wyczerpane wszystkie pytania potrzebne do uzasadnienia prośby petenta, należy jeszcze raz odczytać to, co zanotował notariusz albo przesłuchać nagrania i dać możliwość skorygowania wypowiedzi, przez poprawienie, usunięcie lub dodanie. Na końcu tego oświadczenia powinien być umieszczony podpis petenta, instruktora, notariusza (por. kan. 1569 § 1, 2).

Do obowiązku instruktora należy również przesłuchanie tych świadków, których wskaże zainteresowany kapłan, jak i tych, których sam uzna, że należy przesłuchać⁵¹. Mogą nimi być rodzice, rodzeństwo, koleżdy, przełożeni, a także, jeżeli jest to potrzebne i pożyteczne dla sprawy – biegli z zakresu medycyny, psychologii, psychiatrii; ci ostatni przedstawiają swoje wnioski z przeprowadzonych badań⁵².

Wszyscy świadkowie, którzy mają zeznawać przed instruktorem, powinni być wezwani za pomocą dekretu (por. kan. 1556). Przed złożeniem zeznań każdy świadek zobowiązany jest przysiąc, że będzie mówił prawdę⁵³. Również każdy ze składających oświadczenie może być przez instruktora zobowiązany przysięgą do zachowaniu tajemnicy (por. kan. 1455 § 3). Jeżeli zaś chodzi o przebieg proces przesłuchania, to powinien odbyć się zgodnie z normami zawartymi w prawie procesowym (por. kan. 1563–1569).

Po zakończeniu dochodzenia przez instruktora i zebraniu przez niego potrzebnych dokumentów, należy je przesłać w trzech kopiach do Kongregacji Nauki Wiary⁵⁴. W dokumentacji wysyłanej do Kongregacji powinny być zawarte następujące dokumenty:

1. Wniosek petenta.
2. Życiorys petenta.
3. Dokument stwierdzający podejmowane przez ordynariusza wysiłki zmierzające do przekonania kapłana do wytrwania w kapłaństwie i do udzielenia mu pomocy.
5. Dekret zawieszający kapłana w wykonywaniu władzy święceń, jeżeli nie został wystawiony to uzasadnienie dlaczego.

⁵⁰ Tamże, s. 564–566 (nr 584).

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże, s. 562–564 (nr 583).

⁵³ Tamże, s. 564–566 (nr 584).

⁵⁴ Tamże, s. 566 (nr 585).

7. Dekret powołujący instruktora i notariusza.
8. Oświadczenie petenta (z zaznaczeniem o złożonej przysiędze).
9. Zeznanie świadków oraz pisemne oświadczenie przełożonych z okresu formacji.
10. Dokumenty publiczne i prywatne, zwłaszcza dokumenty dopuszczające do święceń.
11. Opinia biegłych (jeśli sprawa tego wymaga).
12. *Votum* instruktora sprawy.
13. *Votum* ordynariusza własnego.
14. *Votum* ordynariusza aktualnego miejsca zamieszkania petenta.
15. Uwierzytelniona kopia aktu ślubu cywilnego i ewentualne orzeczenie nieważności małżeństwa lub rozwodu⁵⁵.

Kongregacja Nauki Wiary, po otrzymaniu wyżej wymienionych dokumentów i zapoznaniu się z nimi, rozpatruje sprawę, decydując o przekazaniu jej papieżowi albo uzna, że trzeba uzupełnić niektóre braki w prośbie lub też może ją odrzucić z powodu braku podstaw prawnych do udzielenia dyspensy od celibatu⁵⁶.

Jeżeli Kongregacja rozpatrzyła pozytywnie przedłożoną prośbę i przedstawiła ją papieżowi, to jednak należy pamiętać, że tylko od niego zależy w ostateczności udzielenie dyspensy od celibatu. Papież Paweł VI w encyklice *Sacerdotalis celibatus* pisze:

Stolica Apostolska, najsumienniej wszystko rozważywszy i zasięgnąwszy rady miejscowych ordynariuszy albo przełożonych zakonu, kierując się bardziej miłością niż bólem, udziela niekiedy żądanej dyspensy (87).

W sytuacji kiedy papież przychylił się do prośby o zwolnienie z celibatu dla danego petenta, zostaje wydawany reskrypt, który zostaje przesłany do ordynariusza⁵⁷:

⁵⁵ W. K i w i o r, *Dyspensa od celibatu...*, s. 171–172.

⁵⁶ Kongregacja Nauki Wiary, *Per litteras...*, s. 566 (nr 586).

⁵⁷ Zob. tamże, s. 556–558: Pan/Ksiądz N. N., kapłan diecezji... poprosił o dyspensę od celibatu kapłańskiego.

Jego Świątobliwość Ojciec Święty, z Bożej Opatrzności Jan Paweł II, dnia... zapoznawszy się ze sprawozdaniem przedstawionym mu przez Kongregację Nauki Wiary, przychylił się do prośby zgodnie z następującymi rozporządzeniami:

1. Reskrypt nabywa mocy prawnej od momentu formalnego powiadomienia o nim petenta przez kompetentną władzę kościelną i zawiera jednocześnie dyspensę od celibatu kapłańskiego, a także utratę stanu kapłańskiego. Petent nigdy nie może oddzielać tych dwóch elementów, to znaczy przyjąć jeden z nich a odrzucić drugi. Jeśli petent jest zakonnikiem reskrypt zawiera także dyspensę od ślubów; zawiera, poza tym, w zależności od wymogów przypadku, zwolnienie ze wszystkich cenzur i legalizację potomstwa.
2. Wiadomość o uzyskaniu dyspensy będzie odnotowana w księdze chrztów w parafii petenta.
3. Jeśli chodzi o zawarcie kanonicznego małżeństwa muszą być zastosowane normy ustalone przez *Kodeks prawa kanonicznego*. Ordynariusz jednak niech zwróci uwagę, aby celebrowanie odbyło się z zachowaniem środków ostrożności, bez rozgłosu publicznego i bez zewnętrznego przepychu.

Reskrypt ten nabiera mocy prawnej z chwilą powiadomienia zainteresowanego⁵⁸.

Otrzymawszy reskrypt petent jest zwolniony z celibatu, ślubów zakonnych (jeżeli był zakonikiem), traci stan kapłański oraz zostaje zwolniony ze wszelkich cenzur i uzyskuje legalizację potomstwa⁵⁹. Traci również wszelkie urzędy związane ze stanem kapłańskim, zostaje zwolniony z wszystkich zadań wynikających z przyjęcia święceń z wyjątkiem tego, co przewidują kanony 882, 892 § 2. Wiąże go zakaz nauczania w jakikolwiek instancjach kościelnych oraz zakaz wykładania wszelkich przedmiotów związanych z teologią⁶⁰.

Wszyscy ci, którzy otrzymali reskrypt od Stolicy Apostolskiej zwalnający z celibatu, mogą zawrzeć małżeństwo, przestrzegając wszelkich norm przepisanych przez *Kodeks prawa kanonicznego*. Podczas zawierania małżeństwa ordynariusz ma obowiązek zadbać, aby ślub został za-

4. Władza kościelna, której obowiązkiem jest przedstawienie petentowi reskryptu, niech go gorąco zachęci do brania udziału w życiu Ludu Bożego, zgodnie ze swoim nowym stanem życia. Niech daje dobry przykład i w ten sposób okaże się wiernym synem Kościoła. Jednocześnie niech mu zakomunikuje to, co następuje:

Kapłan dyspensowany traci prawa wynikające ze stanu kapłańskiego, honory i urzędy eklezjalne; jest zwolniony ze wszystkich innych obowiązków wypływających ze święceń.

a) Jest wyłączony z wykonywania władzy święceń, za wyjątkiem tego, co przewidują kan. 882, 892 § 2, czyli nie może głosić homilii, być nadzwyczajnym szafarzem Komunii św., wykonywać funkcji kierowniczych w duszpasterstwie.

b) Nie może spełniać żadnej funkcji w seminarium i w instytutach zrównanych z seminarium. W innych instytutach studiów wyższych, zależących od władzy kościelnej, nie może spełniać funkcji kierowniczych, ani być wykładowcą.

c) Natomiast w instytutach studiów wyższych nie zależących od władzy kościelnej, nie może nauczać żadnego przedmiotu teologicznego, ani związanego ściśle z teologią.

d) W instytucjach niższego stopnia, zależnych od władzy kościelnej, nie może spełniać żadnej funkcji kierowniczej lub być wykładowcą (nauczycielem), chyba że ordynariusz, zgodnie ze swoim roztroprnym osądem i z wykluczeniem możliwości zgorszenia, inaczej zarządzi w sprawie zaufania. Ta sama norma obowiązuje kapłana, który otrzymał dispensę, w tym co odnosi się do nauczania religii w podobnych instytutach niezależnych od władzy kościelnej.

5. Przez sam fakt, kapłan zwolniony od obowiązku celibatu kapłańskiego, a tym bardziej jeżeli zawarł związek małżeński, powinien przebywać z dala od miejsc, w których znana była jego poprzednia sytuacja. Pomimo tego, ordynariusz miejsca, w którym przebywa petent, wysłuchawszy, jeśli to konieczne, opinii ordynariusza inkardynacji lub wyższego przełożonego zakonnego, będzie mógł zwolnić od zachowania tej klauzuli, w przypadku gdy będzie można zapobiec skandalowi wywołanemu obecnością petenta.

Na koniec, niech będzie mu nałożone wypełnienie jakiegoś dzieła pobożności lub miłości. Po upływie odpowiedniego czasu należy przedstawić Kongregacji, krótka relację informującą o wykonaniu reskryptu i, jeśli wywoływałoby to zdziwienie wśród wiernych, należy im wyjaśnić to w roztroprny i właściwy sposób.

Pomimo wszelkich zarządzeń przeciwnych.

Z pałacu Kongregacji Nauki Wiary, dnia... [podpis].

⁵⁸ Tamże

⁵⁹ Tamże, s. 556 (nr 576).

⁶⁰ Por. tamże, s. 556–558 (nr 576–577).

warty bez większego rozgłosu, żeby nie był zgorszeniem dla wiernych⁶¹. Zaleca się, aby kapłan, który uzyskał dyspensę od celibatu, a tym bardziej taki, który zawarł małżeństwo, zmienił miejsce zamieszkania⁶². Ordynariusz, informując petenta o uzyskaniu reskryptu, powinien zlecić mu wypełnienie jakiegoś dzieła miłosierdzia oraz zachęcić do brania udziału w życiu Ludu Bożego zgodnie ze swoim nowym stanem życia⁶³. Po upływie pewnego czasu należy przesłać krótką informację do Kongregacji o wypełnieniu udzielonego reskryptu⁶⁴.

* * *

Papież Jan Paweł II naucza, że zarówno celibat jak i dziewictwo zakładają godność małżeństwa. Stanowią one dwa sposoby „przeżywania jednej tajemnicy przymierza Boga ze swym ludem”⁶⁵. Najczęściej małżeństwo i rodzina są tym miejscem, gdzie osoby realizują to przymierze. W małżeństwie dwoje ludzi powołanych jest do wzajemnej miłości oraz do współpracy z Bogiem w stwórczym dziele stwarzania świata przez dawanie życia i troszczenie się o nie. Wymaga to od małżonków wierności swemu powołaniu, co szczególnie w dzisiejszym świecie nie jest łatwe.

Natomiast osoby, które przyjmują święcenia (lub składają publiczny ślub czystości), oddają się bez reszty oblubieńczej miłości Chrystusa, aby w ten sposób służyć każdemu człowiekowi. Prawdę tę prawodawca kościelny wyraża m. in. stanowiąc przeszkodę małżeńską wynikającą z przyjęcia święceń (i złożenia publicznego ślubu czystości). Dzisiejszy człowiek słusznie oczekuje od osób, które dobrowolnie poświęciły się Bogu w służbie kapłańskiej, dobrego przykładu i świadectwa dozgonnej wierności swojemu powołaniu. Wierność ta stanowi w jakiś sposób zabezpieczenie wiernej miłości małżonków.

Ukazane w artykule źródła powstania przeszkody święceń oraz procedura, jaka powinna być zachowana w przeprowadzeniu postępowania w celu uzyskania dyspensy od święceń, może pomóc lepszemu zrozumieniu godności sakramentu kapłaństwa oraz pośrednio godności sakramentu małżeństwa. Przedstawione przepisy kościelne odnośnie omawianej materii pomagają pełniej spojrzeć na dar celibatu.

⁶¹ Por. tamże, s. 556 (nr 576).

⁶² Por. tamże, s. 558 (nr 577).

⁶³ Por. tamże, s. 556 (nr 576); s. 558 (nr 577).

⁶⁴ Tamże, s. 558 (nr 577).

⁶⁵ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio” o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, [w:] *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1996, 16.

L'ORDINE SACRO COME L'IMPEDIMENTO MATRIMONIALE

Riassunto

Nel can. 1087 del nuovo *Codice di diritto canonico* il legislatore stabilisce: „attentano invalidamente il matrimonio coloro che sono costituiti negli ordini sacri”. L'impedimento riguarda la legge del celibato (can. 277), che gode nella Chiesa latina una lunga tradizione (conf. Concilio di Elvira, a. 300 circa) ed è stato confermato continuamente dal Magistero della Chiesa. La crisi morale del mondo contemporaneo tocca purtroppo anche la vita dei sacerdoti. Nel caso dell'abbandono della vita sacerdotale (spesso a causa delle difficoltà riguardanti al celibato), la legge prevede la possibilità di concedere la dispensa dal celibato. Nella causa della dispensa va dimostrato „il caso di coloro che non avrebbero dovuto ricevere l'ordinazione sacerdotale, perchè è mancata la necessaria attenzione o alla libertà o alla responsabilità, oppure perchè i superiori competenti, al momento opportuno, non sono stati in grado di valutare prudentemente e sufficientemente se il candidato fosse realmente idoneo a condurre perpetuamente la vita nel celibato consacrato a Dio” (Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Per litteras...*, 5). Prendendo in considerazione l'impedimento dell'ordine sacro, l'articolo vuole presentare l'esigenze del diritto canonico circa la validità dell'ordinazione e soprattutto l'iter della procedura amministrativo-giudiziaria che riguarda la dispensa dal celibato ai sacerdoti che hanno abbandonato la vita sacerdotale.